

IRODALMI SZEMLE.

Száll az ének.

(Költemények. Irta: *Versényi György*. Kolozsvár, 1899. Ára 2 frt.)

Vaskos könyv, 207 költemény, 33 íven. Körülbelül 6—8 év munkája: eszméje, öröme, bújja, vágya, reménye van itt megénekelve. Száll az ének a Versényi szívéből, ajakáról, hol a humor, hol a költői panasz hangján. A humor mellett a panaszt legjobban szereti. Ha a természetéről dalol, — sokat dalol róla — majdnem mindenik versének a végén ott van a hasznos reflexió életének küzdelmeire vonatkozólag. A gondolat, a hang azonban mégsem pessimistikus. Inkább csak az élet fáradalmainak kifejezése az: küzdelmekre útalás inkább, mint vergődés; borongás inkább, mint kifakadás. Panasz, vád nélkül! . . . A felhő után ott van a szivárvány a következő versben. Aztán jő a humor és megint a ború, de a mely már nem csak panasz, hanem „zokogó búbanat,” nemes fájdalomnak bánatos emléke. Álljon itt egyik:

Alkonyatban.

Lemenő nap utolsó sugára
Oda tűz a szobám ablakára.
Piros fénye az üvegen játszik,
Tárva-nyitva szélesen a másík.

Orgonafa lilaszín virága
Illatot ont hallgatag szobámba.
Édes illat kebelerube árad —
S kél szívemből zokogó búbanat!

Az én kedves orgonavirágom!
Az is, az is bút hoz rám immáron.
Eszembe jut anyám koporsója,
Orgonafa-virággal beszórva.

Versényi alapjában elégikus, mint kedvencz poétája Tompa, a kinek hatása meglátszik költészetén; de sok a humoros és jóízű naivsággal írott gyermek-verse. Versényi a gyermekek jó nevű poétája is.

A „Száll az ének“-ben már kevésbé, de itt is fel-felcsillan helyenként a jóízű gyermeknek való kedélyeskedés.

Minden versében jó szíve szólal meg. A már 25 éve működő, elismert írónak jó szíve van és sokat átérez. Ez nagy előnyére, de egyúttal hátrányára is van költői működésére nézve. A míg egyfelől megragadó hangokat ad érdekes és értékes költői művek megírására; másfelől gyakran inspirálja kisebb becsű versekre. Természetesen érzései ilyenkor kevésbé lehetnek melegebbek, emelkedése lanyhább! Nagy szemlélődő tehetsége, mindenben alkalmast, szépet lát, a mit megszemléltetni óhajt. Lantja eo-hárfa és megpendül a szellő legyintésére is; ilyenkor az is természetes, hogy a hang csak pendülés marad . . . Ám a költő, ki érzésével énekel, minden dalában, gyönyörűséget érez s onnan van, hogy nem bírja kellően bírálni önmagát és másra nézve kevésbé érzéstkeltő verseit is kiadja. A ki pedig sokat dalol, mint Versényi, — 25 év alatt ez a 7-ik verses kötete — annál sok eféle kevésbé hangulatos vers összekerül.

Innét van aztán, hogy egy-egy szép vers, a csak hangulatos versikék közé kerülhet. Milyen más a hatás, mikor az igazán szép vers, hozzá méltóbb környezet mellett imponálhat! A többiek között ilyen szerencsés a következő költemény; Versényi lyrájának egyik legszebbike:

Az öreg ház.

Kis roskatag ház ó templom tövében . . .
A kályha lángja nyájasan lobog.
Fáradt fejem kezemre hajtva nézem
S áldatlan életemre gondolok.

Szelléreként hány ház bús lakója voltam!
Melyikbe volt gyötrőbb a szenvedés?
Hol, mért remegtem? hol miért zokogtam?
És az öröm?! oh az nagyon kevés!

S vaj' innen merre, hová költözöm ki?
Talán a csendes domboldalra ott,
Hol nem kell többé szívsebet kötözni,
Hol én is nyugalmat találhatok.

Ki tudja, im az avatag lakásból
Hányan költöztek megtörtén oda?
Elöttem itt lágyan subanva tánczol
Halovány árnyak libbenő sora.

Miként ha minden nedves szögletébe'
Halálhörgés zokogna . . . Borzadok.
Bagoly huhog kívül, sikong a vércse,
Vihar veri, tépi az ablakot . . .

Oh megpihenni? Milyen édes volna! . . .
 Az óra üt, munkára szólogat:
 Az éjszakának is megvan robotja,
 Lelkemre nem hoz színes álmokat.

Megyek, megyek . . . elő, elő a jármot!
 Im itt vagyok, az igát fölveszem . . .
 Oh szép az élet! Rajta! Daloljátok!
 Nem zúgolódom, békétlenkedem . . .

Ilyen meglepően szép még a többiek között: a „*Sámi László sírjánál*“ című verse, a melyben a tanítvány kegyeletes emlékezete szólal fel a feledhetetlen tanár szelleméhez . . . „*A dombok alján*“, „*Virág nyílás*“, „*Egy falusi templomban*“ című verse stb. Versényi lyrai érzése árad felénk ezekből a versekből. Nem mélységével elmékedtet; de méla bújával — ábrándoztat . . . Nem is gyönyörködtető hasonlatok, inkább érzésének költője ő, Longfellow szerint: „kinek dala önként fakad“. . . Nagyérdeme a hazafiasság, lantját sokszor hangolja a haza szeretete. Általában költői-egyénisége van minden irányban; Egyfelől jó, másfelől baj az, mert tehetsége megoszlik s a költészet minden ágában működteti. Azért van, hogy az óda- és ballada-félék kevésbé sikerülhetnek.

Előbbinél hiányzik az érzés mellől a szárnyalás tehetsége; utóbinál a mélység, a drámai erő. A balladai homálylyal teljesen szakít, a mivel szemben ugyan Arany János is tett némi engedélyeket: az „*Egri leány*“ világosabb, mint az „*V-ik László*“. Újabb ballada költőink már inkább dramatizált történeteket írnak, a balladai hang erejével és szakgatottságával ugyan, de mégis több részletezéssel és kevesebb homálylyal. Ámde Versényi a részletezésnél is tovább megyen, és így teljesen leíróvá, elbeszélővé válik, természetesen a drámai erő rovására. Ily tárgyú művei azért, mint: „*Gyöngyös Gyerőfi*“, „*Varjú Biri*“, „*Dóczi Zsigmond*“ stb. inkább kisebb elbeszélő költeményei közé sorozhatók. Így, érdekesek.

A szép kötetet mesélő és nagyobb elbeszélő költemények zárják be. Versényinek költői ereje itt nyilvánul legjobban. Itt van ő leginkább otthon! . . . Tárgyai választékosok; a magyar mesékből és történetből merít, a nyelvnek megfelelően alekszandrinos ütemeket használ s hivatottan kezeli a népies-nyelvnek üde, zamatos zenéjét. Milyen kedves, jóízű humorral van megírva a kis mese, a „*Zöldike*“, vagy az „*Argirus*“ a hol hasonlatokban is gazdag a leírás. Mindjárt az elején elringat az ilyen négy sor:

Fenn a domboldalon harmatos búzára,
 A mint rá esik a nap meleg sűgára,
 Csillog, mintha merő tiszta opál volna,
 Valami tündérméz csodálatos dolga,

s így megy tovább is. . . .

Megható a „*Miczbánné*“ története. „*Kemény János szerelme*“ pedig szinte egy egész kis eposz, a kor történetének közbe szövéseivel népiesen elbeszélve.

Versényi könyvének érzelem-világáról egész képet nem adhat rövid áttekintésem. Arról a munkásságról pedig, melyet a költő és író már 25 éve nyújt az irodalomnak, beszámolnak művei. Az „*Aestetika hazánkban*“ című tanulmányával lépett legelőször a nyilvánosság elé. Sokat írt azután verset és prózát. Jó nevet szerzett az irodalomban s most még ösmertebbé fogja tenni nevét új könyve. Úgy vagyunk ezzel a deresedni indúlt poétával, hogy az évek nem vesznek, de mind több-több munkakedvet hoznak neki. Ereje is folyton nő. A „Száll az ének“ tehetségének határozottan izmosodását jelenti. Szálljon is az ének az ő szívéből, az ő ajakáról a magyar ég alatt! Ma, mikor a naturalizmus túltengéseivel a poezisben is kísért, midőn a vers költészet iránt lanyha az érdeklődés: nagy szükség van költőkre, a kiknek a szívét az ideálok iránt lelkesedés hevíti, a kik mernek és tudnak verset írni s átszellemülve járnak a mai sivár élet — sivár porondján, a ki oda tudja adni örömét, bűját, vérét, ifjúságát, hogy eszméivel egy-két embert gyönyörködtessen. Ezek tartják fenn a hitet, hogy a jövőnek megint csak az eszmények világának kell lennie. Ma azonban sajnálni lehet, hogy olyan költőnek, mint Versényi is, anyagi áldozatok árán: saját költségen kell kiadni műveit.

Felszeghy Dezső.

A század alkonyán.

Stein, An der Wende des Jahrhunderts. Versuch einer Kulturphilosophie.
Freiburg i. Br. (Mohr) 415 lap. Ára 7.50, kötve 9 márka.

Stein Lajos berni egyet. philos. professornak 2 évvel ezelőtt megjelent s a hazai szakkörök részéről is kellőleg méltányolt „social-philosophiáját“ e „kulturphilosophia“ követte. „Adalékokat“ nyújt itt ez előkelő tudós hazánkfia „a nyugat európai-amerikai kulturrendszer bölcséletéhez“. Az „evolutionalistikus kriticismusnak“ s az ebből eredő socialis optimismusnak“ lelkes híve az összes 20 tanulmányban. S ezek bár különböző kérdésekről szólnak, mégis egy szerves kulturtörténeti összefüggésnek a tagjai.

De nézzük csak egyenkint a felette tartalmas főbb tanulmányokat.

Így mingyárt az első, mintegy bevezetésképen „a század alkonyáról“ értekezik. Philosophiailag letűnő századunk fejlődésére tekintve a legaktualisabb kérdés, a mi azonnal szemünkbe ötlik, jelen kulturánk kontinuitása és győzelme az egész vonalon, a miben egyúttal a történelem logikai összefüggése nyomán a jövő XX-ik századnak feladatai is foglaltatnak. Szerző tehát a Darwin-Spencer-féle evolutio elvének a